

ANNE BABALARIN KİTAP OKUMAYA İLGİLERİNİN ÇOCUKLARIN DİL GELİŞİMİ AÇISINDAN İLKÖĞRETİME HAZIR BULUNUŞLUĞUNA ETKİSİ

Özgül Polat UNUTKAN*

İlköğretime başlamak, çocuğun hayatındaki en önemli dönüm noktalarından biridir. İlköğretim evden ilk kez ayrılan çocuğun, günün büyük bir bölümünü yeni arkadaş ve yeni yetişkinlerle geçirdiği evden farklı bir ortamdır. Çocuk ilk kez programlı öğretimin gerektirdiği etkinliklere katılmak, belirli bir disiplin planı dahilinde kurallara uymak, öğretmenin talimatını yerine getirmek ve daha da önemlisi okuma-yazma, aritmetik vb. konuları öğrenmek gibi görevlerle karşı karşıyadır.

Oktay (1999), çocuğun ilköğretimin taleplerini kolayca yerine getirebilmesi için çocuğun bireysel özelliklerine olduğu kadar çevrenin ona sağladığı imkanlarla da yakından ilgili olduğunu ifade etmektedir. Aile ortamı ve sosyal çevre; hem zeka gelişmesinde, hem de zeka gelişmesinden etkilenen öğrenme yeteneğinin gelişmesinde, dolayısıyla okula hazırlıklı olmada son derece önemli rol oynar. Toplumsal çevre koşullarının da çocuğun gelişmesinde önemli rolü olduğunu vurgulayan ve özellikle yaşamın ilk yıllarında içinde yaşadığı aile ve yakın çevrenin sağladığı olanakların çocuğun duygusal, toplumsal ve zihinsel gelişimindeki rolüne değinen görüşler giderek daha çok ön plana çıkmaktadır. Eğer yetişkinin rehberliği yoksa çocuk, deneyimlerinin önemli yönlerini özümlemekte ve dilin içeriğini ve yapısını geliştirmekte güçlük çekmektedir. Bu nedenle ev çevresi çocuğun yaşamının ilk beş yılında önemli bir temel eğitim kurumudur.

İlköğretime hazır olmanın temelindeki okuma-yazma çok yönlü karmaşık bir süreçtir. Bu süreç için çocuğun doğumdan itibaren edindiği deneyimler, aile ortamında kitap okuma ile ilgili yaşantıların önemli rolü vardır.

Çocuklara kitap okurken sorular sormak, resimler hakkında konuşmak, neden sonuç ilişkileri kurdurmak, bahçe oyunlarında tırmanma, kum, kil, duvar boyası, boyama, kesme, çizgi vb. çalışmalara, dilde dikkat yoğunluğu, hafıza, problem çözme, ses (fonolojik duyarlılık) vb. çalışmalara yer vermek okur yazarlığın ön becerilerinin kazanılmasında önemlidir. Yapılan tüm çalışmalara çocuğun yaparak yaşayarak öğrenmesi için ortamlar hazırlamak onun okuma yazma sürecinde önemli gelişimler göstermesine yardımcı olur. Çünkü okuma yazma bir anda kazanılan bir yetenek değildir, çocukların uzun yaşam deneyimleri sonucu edindikleri tüm birikimlerin beyinde organize edilmesiyle kazanılan bir süreçtir (<http://www.just4kids.org/html/earlyliteracy/handbook.htm>).

Bu noktadan çıkışla, bu çalışmada anne babaların kitap okumaya ilgilerinin çocukların dil gelişimi açısından ilköğretime hazır bulunuşluğuna etkisini belirleyebilmek amacıyla çocukların yaş, cinsiyet değişkenleri, anne babaların eğitim durumları ve

* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi

meslekleri değişkenlerinden kaynaklı farklılaşmaların yanı sıra şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Anne babanın düzenli olarak kitap okuması dil gelişimi açısından ilköğretime hazır bulunmuşluğunu etkilemekte midir?
2. Anne babanın kitap okuma sıklığı dil gelişimi açısından ilköğretime hazır bulunmuşluğunu etkilemekte midir?
3. Çocuğun kendine ait hikaye kitabı vb. olması dil gelişimi açısından ilköğretime hazır bulunmuşluğunu etkilemekte midir?
4. Çocuğa kitap okunması dil gelişimi açısından ilköğretime hazır bulunmuşluğunu etkilemekte midir?
5. Çocuğun kendi kendine okumaya çalışması dil gelişimi açısından ilköğretime hazır bulunmuşluğunu etkilemekte midir?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırma tarama desenli bir araştırma olup İstanbul ili ilçelerinde bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş, beş buçuk, altı yaş çocuklarından her gruptan 50 şer kişi olmak üzere toplam 150 çocuk ile bu çocukların anne babalarından elde edilen verilere dayanmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak üzere Unutkan tarafından 2003 yılında geliştirilen "Marmara İlköğretime Hazır Oluş Ölçeği"nin Gelişim ve Uygulama formlarının ilgili bölümleri ve aile bilgilerini içeren anket formu kullanılmıştır.

İşlem

Gelişim formları öğretmenler tarafından doldurulurken, uygulama formu araştırmacı tarafından birebir çocuklarla çalışılarak tamamlanmış ve anket formları da ailelere gönderilmiştir.

Ölçekler ve anketten elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Ailelerden elde edilen okuma alışkanlıklarıyla ilgili bilgiler dil gelişimi ve ses çalışmaları açısından ölçeklerden elde edilen verilerle karşılaştırılmış ve varyans analizi yapılarak değişkenlerin farklılık yaratıp yaratmadığına bakılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak belirlenmiş $p < 0,01$ düzeyindeki anlamlılıklar da belirtilmiştir. Faktörün kaynağını belirlemek üzere LSD testi kullanılmıştır.

BULGULAR

TABLO 1: Yaş grubuna göre dil gelişimi ve ses çalışmaları için yapılan varyans analizleri

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
	Gruplar Arası	1604,853	2	802,427	13,374	$P < 0,01$
DILGEL	Gruplar İçi	8819,740	147	59,998		
	Toplam	10424,593	149			
SES	Gruplar Arası	2,973	2	1,487	2,742	$P < 0,05$

Gruplar İçi	79,700	147 ,542
Toplam	82,673	149

Yapılan varyans analizi sonucunda dil gelişimi ($p<0,01$) ve ses çalışmaları ($p<0,05$) açısından yaş grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yapılan LSD testi sonuçlarına göre farklılık dil gelişimi açısından 6 yaş ($X= 28,38$) ile 5yaş ($X= 22,02$) ve 5,5 yaş ($X= 20,98$) arasında; ses çalışmaları açısından 6 yaş ($X=0,44$) ile 5 yaş($X=0,1$) arasındadır. Her iki boyutta da farklılık 6 yaş grubu çocuklar lehinedir.

TABLO 2: Cinsiyet değişkenine göre dil gelişimi ve ses çalışmaları için yapılan t test sonuçları

		N	X	ss	sd	t	p
DILGEL	kız	66	24,4394	7,68241	148	,838	-
	erkek	84	23,2857	8,87608			
SES	kız	66	,2879	,75986	148	,018	-
	erkek	84	,2857	,73749			

Yapılan t test sonucunda dil gelişimi ve ses çalışmaları bazında cinsiyet değişkeni ile anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

TABLO 3: Annenin eğitim düzeyine göre dil gelişimi ve ses çalışmaları için yapılan varyans analizleri

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
DILGEL	Gruplar Arası	263,323	5	52,665	,746	-
	Gruplar İçi	10161,270	144	70,564		
	Toplam	10424,593	149			
SES	Gruplar Arası	8,905	5	1,781	3,477	$P<0,01$
	Gruplar İçi	73,768	144	,512		
	Toplam	82,673	149			

Yapılan varyans analizi sonucunda dil gelişimi açısından anlamlı bir farklılık görülmezken; ses çalışmaları açısından annelerin eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılıklar ($p<0,01$) bulunmuştur. Yapılan LSD testi sonuçlarına göre farklılık ses çalışmaları açısından lise mezunu annelerin çocukları ($X=0,6341$) ile okur yazar ($X=0,00$) ve ilköğretim mezunu ($X=0,1829$) annelerin çocukları arasında lise mezunu annelerin çocukları lehinedir.

TABLO 4: Babanın eğitim düzeyine göre dil gelişimi ve ses çalışmaları için yapılan varyans analizleri

	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Gruplar Arası	423,660	6	70,610	1,010	-
DILGEL Gruplar İçi	10000,933	143	69,937		
Toplam	10424,593	149			
Gruplar Arası	4,445	6	,741	1,354	-
SESTOP Gruplar İçi	78,228	143	,547		
Toplam	82,673	149			

Yapılan varyans analizi sonucunda dil gelişimi ve ses çalışmaları açısından babaların eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

TABLO 5: Annenin mesleğine göre dil gelişimi ve ses çalışmaları için yapılan varyans analizleri

	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Gruplar Arası	1159,304	7	165,615	2,538	P<0,01
DILGEL Gruplar İçi	9265,290	142	65,249		
Toplam	10424,593	149			
Gruplar Arası	4,467	7	,638	1,159	-
SESTOP Gruplar İçi	78,206	142	,551		
Toplam	82,673	149			

Yapılan varyans analizi sonucunda ses çalışmaları açısından anlamlı bir farklılık görülmezken; dil gelişimi açısından annelerin meslek grupları arasında anlamlı farklılıklar ($p<0,01$) bulunmuştur. Yapılan LSD testi sonuçlarına göre farklılık dil gelişimi açısından serbest meslek sahibi annelerin çocukları ($X=27,4286$) ile sağlıkla ilgili mesleği ($X=16,75$) olan, değişken bir iş sahibi ($X=15,00$) anneler arasında serbest meslek sahibi annelerin çocukları lehinedir. Ayrıca emekli annelerin çocukları ($X=37,6667$) ile çalışmayan ($X=23,8571$), eğitim ile ilgili meslek sahibi ($X=19,6667$), sağlıkla ilgili meslek sahibi ($X=16,75$), memur ($X=22,8889$), işçi ($X=23,8889$) ve değişken bir iş sahibi annelerin ($X=15,00$) çocukları arasında emekli annelerin çocukları lehinedir.

TABLO 6: Babanın mesleğine göre dil gelişimi ve ses çalışmaları için yapılan varyans analizleri

	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Gruplar Arası	287,233	5	57,447	,816	-
DILGEL Gruplar İçi	10137,361	144	70,398		
Toplam	10424,593	149			
Gruplar Arası	2,046	5	,409	,731	-
SES Gruplar İçi	80,627	144	,560		
Toplam	82,673	149			

Yapılan varyans analizi sonucunda dil gelişimi ve ses çalışmaları açısından babaların meslek grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

TABLO 7: Anne babanın düzenli olarak kitap okumasına göre dil gelişimi ve ses çalışmaları için yapılan varyans analizleri

	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Gruplar Arası	52,345	3	17,448	,246	-
DILGEL Gruplar İçi	10372,248	146	71,043		
Toplam	10424,593	149			
Gruplar Arası	5,276	3	1,759	3,318	P<0,05
SES Gruplar İçi	77,397	146	,530		
Toplam	82,673	149			

Yapılan varyans analizi sonucunda dil gelişimi açısından anlamlı bir farklılık görülmezken; ses çalışmaları açısından kitap okuma grupları arasında anlamlı farklılıklar ($p<0,05$) bulunmuştur. Yapılan LSD testi sonuçlarına göre farklılık ses çalışmaları açısından her iki ebeveyni de kitap okuyan çocuklar ($X=1,00$) ile ebeveynleri kitap okumayan ($X=0,2437$) ve sadece annesi kitap okuyan çocuklar ($X=0,1250$) arasında her iki ebeveyni de kitap okuyan çocuklar lehinedir.

TABLO 8: Anne babanın kitap okuma sıklığına göre dil gelişimi ve ses çalışmaları için yapılan varyans analizleri

	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Gruplar Arası	353,733	3	117,911	1,709	-
DILGEL Gruplar İçi	10070,861	146	68,978		
Toplam	10424,593	149			
Gruplar Arası	10,343	3	3,448	6,959	P<0,01
SES Gruplar İçi	72,330	146	,495		
Toplam	82,673	149			

Yapılan varyans analizi sonucunda dil gelişimi açısından anlamlı bir farklılık görülmezken; ses çalışmaları açısından kitap okuma grupları arasında anlamlı farklılıklar ($p<0,01$) bulunmuştur. Yapılan LSD testi sonuçlarına göre farklılık ses çalışmaları açısından kitap okumayan ebeveynlerin çocukları ($X=0,0732$) ile arada sırada okuyan ebeveynlerin çocukları ($X=0,5714$) arasında arada sırada okuyan ebeveynlerin çocukları lehinedir. Ayrıca ayda 1 kitap okuyanlar ($X=0,6923$) ile okumayan ebeveynlerin çocukları ($X=0,0732$) arasında yine ayda 1 okuyan ebeveynlerin çocukları lehine anlamlı bir farklılık söz konusudur.

TABLO 9: Çocuğun kendine ait hikaye kitabı, vb. olmasına göre dil gelişimi ve ses çalışmaları için yapılan varyans analizleri

	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Gruplar Arası	726,516	2	363,258	5,506	P<0,01
DILGEL Gruplar İçi	9698,077	147	65,973		
Toplam	10424,593	149			
Gruplar Arası	4,196	2	2,098	3,930	P<0,05
SES Gruplar İçi	78,477	147	,534		
Toplam	82,673	149			

Yapılan varyans analizi sonucunda dil gelişimi ($p<0,01$) ve ses çalışmaları ($p<0,05$) açısından çocuğun kendine ait hikaye kitabı olması anlamlı farklılıklar oluşturmuştur. Yapılan LSD testi sonuçlarına göre farklılık dil gelişimi açısından kendine ait kitabı olan ($X=25,6364$) çocuklarla olmayan ($X=21,0233$) ve kardeşinin kitaplarından yararlanan ($X=21,5263$) çocuklar arasında kitabı olan çocukla lehinedir. Ses çalışmaları açısından bakıldığında kitabı olan ($X=0,3977$) ve olmayan ($X=0,0233$) çocuklar arasında kitabı olan çocuklar lehine farklılık görülmüştür.

TABLO 10: Çocuğa kitap okunmasına göre dil gelişimi ve ses çalışmaları için yapılan varyans analizleri

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	652,312	3	217,437	3,249	P<0,05
DILGEL Gruplar İçi	9772,281	146	66,933		
Toplam	10424,593	149			
Gruplar Arası	6,390	3	2,130	4,077	P<0,01
SES Gruplar İçi	76,283	146	,522		
Toplam	82,673	149			

Yapılan varyans analizi sonucunda dil gelişimi ($p<0,05$) ve ses çalışmaları ($p<0,01$) açısından çocuğa kitap okunması anlamlı farklılıklar oluşturmuştur. Yapılan LSD testi sonuçlarına göre farklılık dil gelişimi açısından sık sık okunan çocuklarla ($X=28,3077$) kitap okunmayan ($X=22,1781$) çocuklar ve her gün okunan ($X=19,6000$) çocuklar arasında sık sık okunan çocuklar lehinedir. Ayrıca bazen okunan ($X=25,1525$) çocuklarla kitap okunmayan çocuklar ($X=22,1781$) arasında bazen okunan çocuklar lehinedir. Ses çalışmaları açısından bakıldığında ise kitap okunmayan ($X=0,0822$) çocuklar ile sıklık ($X=0,5385$) ve bazen ($X=0,4915$) kitap okunan çocuklar arasında kitap okunmayan çocuklar aleyhine farklılıklar olduğu görülmüştür.

TABLO 11: Çocuğun kendi kendine okumaya çalışmasına göre dil gelişimi ve ses çalışmaları için yapılan varyans analizleri

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	503,424	2	251,712	3,730	P<0,05
DILGEL Gruplar İçi	9921,170	147	67,491		
Toplam	10424,593	149			
Gruplar Arası	3,848	2	1,924	3,588	P<0,05
SES Gruplar İçi	78,825	147	,536		
Toplam	82,673	149			

Yapılan varyans analizi sonucunda dil gelişimi ($p<0,05$) ve ses çalışmaları ($p<0,05$) açısından çocuğun kendi kendine okumaya çalışması anlamlı farklılıklar oluşturmuştur. Yapılan LSD testi sonuçlarına göre dil gelişimi açısından kendi kendine okumaya çalışmayan ($X=21,9063$) çocuklar aleyhine okumaya çalışan ama okuyamayan ($X=24,7083$) ve okumaya çalışıp bazı kelimeleri tanıyan ($X=27,7143$) çocuklar arasında farklılıklar vardır. Ses çalışmaları açısından ise bazı kelimeleri tanıyan çocuklar ($X=0,6429$) lehine okumaya çalışmayan ($X=0,1250$) çocuklarla farklılıklar vardır.

TARTIŞMA

Bu araştırmada anne babaların kitap okumaya ilgilerinin çocukların dil gelişimi açısından ilköğretime hazır bulunuşluğuna etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın verileri t test ve varyans analizi ile değerlendirilmiştir.

Dil gelişimi ve ses çalışmaları bazında cinsiyet değişkeni, babaların eğitim düzeyleri ve babaların meslek grupları anlamlı sonuçlar bulunamamıştır.

Varyans analizi sonuçlarına göre gerek dil gelişimi gerekse ses çalışmaları boyutunda 6 yaş grubu çocukların diğer gruplardan daha başarılı oldukları görülmüştür. Bu bulgu Unutkan'ın (2003) çocuklarının yaşlarının ilerledikçe okul hazır oluş açısından aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılaşmalar olduğu bulgusuyla örtüşmektedir.

Annelerin eğitim düzeyi açısından bakıldığında dil gelişimi açısından bir farklılık olmadığı ancak ses çalışmalarında lise mezunu annelerin çocuklarının okur yazar ve ilköğretim mezunu annelerin çocuklarından daha başarılı oldukları görülmüştür. Zill (1995) de okula hazırlık konusunda aileden kaynaklı risk etmenleri arasında annenin liseden az eğitiminin olmasından bahsetmiştir(www.ed.gov/databases/ERIC_Digests/ed389475.html).

Annelerin meslekleri ses çalışmaları açısından bir farklılık yaratmazken dil gelişimi açısından serbest meslek sahibi annelerin çocuklarının sağlıklı ilgili mesleği olan annelerin çocuklarından; ayrıca emekli annelerin çocuklarının çalışmayan, eğitim ile ilgili meslek sahibi, sağlıkla ilgili meslek sahibi, memur, işçi ve değişken bir iş sahibi annelerin çocuklarından daha başarılı oldukları görülmüştür. Bu sonuç emekli annelerin çocukları ile daha fazla nitelikli zaman geçirdikleri şeklinde yorumlanabilir.

Anne babaların kitap okuma alışkanlığına sahip olmaları dil gelişimi açısından anlamlı bir farklılık yaratmazken; ses çalışmaları açısından her iki ebeveyni de kitap okuyan çocukların ebeveynleri kitap okumayan ve sadece annesi kitap okuyan çocuklardan daha başarılı oldukları görülmüştür.

Anne babaların kitap okuma sıklıkları dil gelişimi açısından anlamlı bir farklılık yaratmazken; ses çalışmaları açısından arada sırada ve ayda 1 kitap okuyan ebeveynlerin çocuklarının kitap okumayan ebeveynlerin çocuklarından daha başarılı oldukları görülmüştür.

Kendine ait hikaye kitapları olan çocukların dil gelişimi ve ses çalışmalarında olmayan çocuklardan daha başarılı oldukları görülmüştür.

Anne babaları tarafından kendilerine sık sık ve bazen kitap okunan çocukların okunmayan çocuklardan dil gelişimi ve ses çalışmalarında daha başarılı oldukları görülmüştür.

Kendi kendine okumaya çalışan ama okuyamayan ve bazı kelimeleri tanıyan çocukların okumaya çalışmayan çocuklardan dil gelişimi açısından; bazı kelimeleri tanıyan çocukların okumaya çalışmayan çocuklardan ses çalışmaları açısından daha başarılı oldukları görülmüştür.

Bu bulgular kitap okuma ilgisine sahip anne babaların çocuklarının dil becerileri açısından daha başarılı olduklarını göstermektedir. Anne babası belirli düzende kitap okuma alışkanlığına sahip, kendine ait kitapları olan, kendisine kitap okunan çocuklar dil gelişimi ve ses çalışmaları açısından ilköğretime hazır olmada anlamlı başarıya sahiptirler.

KAYNAKLAR

- OKTAY, Ayla-UNUTKAN, Özgül P. (2003)** “İlköğretime Hazır Oluş Ve Okul Öncesi Eğitimle İlköğretimin Karşılaştırılması”, *Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, Yayına Hazırlayan: Doç. Dr. Müzeyyen Sevinç, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.*
- UNUTKAN, Özgül P. (2003)** *Marmara İlköğretime Hazır Oluş Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Standardizasyonu, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.*
- UNUTKAN, Özgül P. (2003)** “Çocuğunuz Okula Hazır Mı?”, *Ve Eğitim İletişim Dergisi, (Ağustos-Eylül sayısı) İstanbul.*
- UNUTKAN, Özgül P. (2006)** “İlköğretim 1.Sınıfı Başlarken: Çocuk-Öğretmen Ve Anne Baba”, *İlköğretime Yeniden Bir Bakış, Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Ayla Oktay - Dr. Özgül Polat Unutkan, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.*
- UNUTKAN, Özgül P. (2006)** *İlköğretime Hazırlık Destek Programı, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.*
- (<http://www.just4kids.org/html/earlyliteracy/handbook.htm>).

www.ed.gov/databases/ERIC_Digests/ed389475.html